

# Thema: Diversiteit en Integratie

## 1. De feiten

Het gaat beter met integratie dan we vaak denken. Dat wil niet zeggen dat er geen problemen zijn, maar gemeten naar onze eigen doelstellingen, doet Nederland het zo slecht nog niet. Nog afgezien daarvan hebben processen van sociale ontwikkeling hun eigen dynamiek. Het is misplaatst te denken dat die processen in belangrijke mate zijn te beïnvloeden. Daarom is D66 voor beleid aan de marges, onder strikte voorwaarden en controle, met beperkte realistische ambities.

- Kinderen van immigranten, de tweede generatie, nemen op alle niveaus deel aan de samenleving. Ze beschouwen zichzelf als burgers van Nederland en zien hun etnische cultuur als een verrijking van dat burgerschap. Hun identiteit bestaat, zoals die van alle Nederlanders, uit verschillende overlappende elementen. (WRR)
- Tweede generatie immigranten volgen steeds vaker hoger en academisch onderwijs. Vergeleken met het opleidingsniveau van hun ouders, maken ze opmerkelijke sprongen in hun onderwijsresultaten. (TIES studie IMISCOE)
- De sociale cohesie, gemeten aan de participatie van etnische Nederlanders in de brede samenleving, neemt toe. De tweede generatie ontwikkelt contacten buiten de eigen gemeenschap.
- Politieke participatie is sterk toegenomen (Gemeenteraadsverkiezingen 2005, onderzoek Feddema & Tillie).
- Criminaliteit van met name Antilliaanse en Marokkaanse jongeren is drie maal zo hoog als die van andere leeftijdgenoten.
- Schooluitval op met name de lagere niveaus is hoog. Veel jongeren ontbreekt het daarom aan zogenoemde startkwalificaties. Daar staat tegenover dat onderzoek laat zien dat ook jongeren zonder die kwalificaties niet kansloos zijn op de arbeidsmarkt.
- Nederland kent wijken met een hoog percentage etnische bewoners. Gelukkig is Nederland zo dicht bevolkt dat dit niet leidt tot geïsoleerde getto's zoals de Verenigde Staten die kent. Er zijn indicaties dat de tweede generatie sneller buiten deze wijken gaat wonen en dat mensen met een hoger inkomen hetzelfde woongedrag vertonen als andere Nederlanders. Dat wil zeggen, eigen woningbezit neemt toe, net als de spreiding (SCP09)
- Mede door de aanwezigheid van homogeen etnische wijken hebben scholen de neiging te 'kleuren' naar hun omgeving. Dit is evenzeer een probleem van 'blanke vlucht' als van etnische concentratie. Onderzoek laat zien dat kansarme kinderen profiteren van de aanwezigheid van kansrijke kinderen en dat dit kansrijken geen kwaad doet, zo lang de verhouding ongeveer 30/70 blijft (Bowen Paulle, experiment Nijmegen).
- Er lijkt sprake te zijn van discriminatie op de arbeidsmarkt maar het is niet helemaal duidelijk hoe breed en hoe diep dit probleem is.
- Discriminatie in het uitgaansleven is een vrij breed voorkomend verschijnsel.
- Naarmate er meer generaties van etnische afkomst in Nederland wonen blijkt de variatie binnen de etnische groep sterkt toe nemen. Het was al nooit zo dat er sprake was van 'de Turken' of 'de Marokkanen', nu de tweede generatie sociale mobiliteit vertoont, heeft die groepsaanduiding steeds minder betekenis. Dit geldt nog sterker voor 'de moslims'.
- De ervaring in immigrantensamenleving leert dat taalproblemen in de loop van de tweede en derde generatie minder worden. Trouwen buiten de etnische groep is een proces dat zich over generaties voltrekt.

## 2. Wettelijke kaders en regelingen

**Grondwet artikel 1:** Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

**Integratie géén wetgevingskwestie.** Samen leven is geen kwestie van wetgeven. Alle burgers van Nederland hebben rechten en plichten. De wettelijke rechten en plichten gelden voor iedereen, de maatschappelijke en dus vrijwillige rechten zijn bediscussieerbaar. Verschillen tussen Nederlanders, hun leefgewoonten en gedragingen zijn bij uitstek deel van een vrije democratische samenleving. Voor zover die met elkaar botsen is het in principe een taak van burgers onderling om daarvoor een modus te vinden. Daarbij moeten bijzaken goed worden onderscheiden van hoofdzaken. Alleen als burgers onderling daarin niet slagen of als het terrein een publiek belang is (denk aan onderwijs) komt overheid/wetgeving daaraan te pas. De term 'integratiebeleid' draagt daarom een vreemde last met zich mee: elk beleid moet leiden tot integratie van onze samenleving.

**Bronnen van problemen.** Vanuit het perspectief van de samenleving is het vaak verstandiger om problemen te analyseren vanuit een sociaal economisch kader, niet vanuit een etnisch of cultureel kader. Vaak blijken zaken die worden gekenschetst als problemen van 'integratie' veeleer problemen van opleiding, behuizing, inkomen of isolement. Die problemen zijn niet beperkt tot etnische groepen, net zomin als alle etnische Nederlanders vereenzelvigd kunnen worden met problemen die bijvoorbeeld jongeren met een etnische achtergrond veroorzaken. Het is belangrijk voor een politieke partij om te blijven kijken wat de wortel van problemen is en niet de gemakkelijkste weg van verklaring te nemen.

### 3. Landelijke standpunten van D66

**Ontplooiing.** D66 vertrouwt op de eigen kracht van mensen. Maar de capaciteiten van burgers komen niet vanzelf tot ontwikkeling. Vandaar dat D66 het belangrijk vindt dat de overheid de burger mogelijkheden daartoe biedt op terreinen als onderwijs, werk en cultuur. Daarom zijn dit de speerpunten van het door D66 voorgestane beleid. Vanuit sociaal-liberaal perspectief spreekt het voor zich dat de overheid alleen een rol speelt als dit de meest geëigende instantie is om dat te doen.

**Omgaan met verschillen.** D66 is een sociaal-liberale partij. We respecteren ieders persoonlijke invulling van zijn of haar leven, alleen beperkt door het recht en het botsen met de rechten en persoonlijke levens van andere burgers. Vrijzinnig is de term die we daar vaak voor gebruiken. Dat betekent dat D66 verschillen tussen mensen en groepen mensen accepteert en zelfs koestert als de essentie van een levende samenleving. D66 rekent burgers af op hun gedrag, niet op hun meningen. Dat wil zeggen dat D66 een ruimte tolerantie heeft voor ongebruikelijke opinies of overtuigingen, maar geen tolerantie bij het accepteren van overtreding van wettelijke regels.

**Overheidsbeleid en integratie.** Alle beleid moet leiden tot integratie. Beleid gericht op doelgroepen van welke soort van Nederlanders dan ook moet hoge uitzondering zijn. De liberale rechtsstaat én het gezonde verstand van individuele burgers vereisen dat beleid groepsonafhankelijk is. Als er gericht beleid gevoerd moet worden dan ligt het eerder voor de hand daarvoor sociaal economische criteria te gebruiken. Een kansarme Marokkaanse Nederlander is voor de overheid immers niet een ander dan een kansarme Urkse of Oost Groningse Nederlander.

**Inburgering.** Voor nieuw aangekomen inwoners van Nederland, immigranten biedt D66 scholing aan in taal en cultuur van Nederland. "D66 verwacht wel van immigranten met een reguliere verblijfsvergunning dat zij met het oog op participatie in de samenleving zich de Nederlandse taal eigen maken. De overheid dient dit te faciliteren." (verkiezingsprogramma p85) Inburgering moet plaatsvinden op vrijwillige basis. In Nederland geboren burgers vallen hier uiteraard niet onder.

**Sport en integratie.** Sport is goed voor de burger en voor de samenleving. Daarom pleit D66 voor uitbreiding van het aantal uren gymles. Het is niet nodig dat sportclubs voldoen aan

eisen van minimum of maximum percentages leden met de ene of de andere achtergrond. Dit zou in strijd zijn met ons eerder beginsel dat mensen zelf mogen kiezen hoe ze hun burgerschap vorm geven. Uiteraard moeten alle sportverenigingen aan dezelfde algemene regels voldoen.

**Onderwijs en integratie.** Een van de verworvenheden van de Nederlandse samenleving is een goed onderwijssysteem, voor iedereen toegankelijk en voor iedereen betaalbaar. Onderwijs is een van de sterkste mechanismen om burgers in de samenleving te betrekken, van welke geloofs- of cultuurachtergrond ze ook zijn. Vandaar dat onderwijs een van de allerbelangrijkste speerpunten is van D66. Mondige burgers moeten de middelen krijgen om hun mondigheid en gezond verstand te ontwikkelen. Om de effecten van goed onderwijs te zien op de integratie van etnische Nederlanders, is het voldoende om de leerprestaties van meisjes van de tweede generatie in ogenschouw te nemen. Om verkleuring van scholen tegen te gaan of terug te dringen is het goed om het experiment met 'gecontroleerde keuze' dat Nijmegen uitvoert te analyseren.

**Werk en integratie.** Werk is het integratiemiddel bij uitstek. D66 wil daarbij helpen, maar alleen als de markt tekortschiet. D66 ziet niets in het kunstmatig scheppen van werk of werkplaatsen door positieve discriminatie of andere paardenmiddelen maar wil wel stageplaatsen of werkervaringsplekken stimuleren in samenwerking met marktpartijen. D66 is er voor om discriminatie op de arbeidsmarkt zwaarder te bestraffen maar alleen als die discriminatie inderdaad duidelijk aantoonbaar is. We realiseren ons dat dit niet gemakkelijk is maar het is een voorwaarde voor hard beleid op dit terrein.

**Cultuur en integratie.** Cultuur is een bindmiddel. D66 huldigt het principe dat cultuur ongeremd en zelfstandig tot ontwikkeling moet komen. Gelukkig gebeurt dat ook meestal – we vertrouwen daarvoor zonder reserves op de kracht van eigen mensen. Een criterium voor cultuur in het algemeen en voor op integratie gerichte cultuur in het bijzonder is het privé initiatief van burgers. D66 financiert in principe geen initiatieven die niet in belangrijke mate mede gefinancierd worden door burgers zelf.

**Wonen en integratie.** Het is plezierig als groepen van diverse etnische of inkomensgroepen bij en door elkaar wonen. Maar D66 heeft er geen probleem mee als mensen bij elkaar willen wonen. Dat is ieders eigen verantwoordelijkheid. Voor zover de overheid zich bemoeit met de woningvoorraad is het verstandig beleid om te bouwen voor diverse inkomens, voor kopers en huurders.

**Fundamentele vrijheden: evenwicht tussen recht en macht.** Nederland is een open samenleving en daardoor kwetsbaar. Voortdurend moet gezocht worden naar het juiste evenwicht tussen macht en recht. Tussen vrijheden van individuele burgers en bescherming van de samenleving als geheel. Op angst en onzekerheid gestoelde wetgeving en handhaving kunnen leiden tot een rechtsorde waarin de fundamentele vrijheden en rechten die we juist willen verdedigen onevenredig worden aangetast.

**Veiligheid, rol overheid.** De wet geldt voor iedereen. D66 doet niet aan groepsgericht juridisch beleid. Wel is het belangrijk om zoveel mogelijk preventief op te treden om (gevoelens van) onveiligheid tegen te gaan.

#### 4. Aandachtspunten voor lokale uitwerking ( op basis van de [richtingwijzers](#))

##### **Vertrouw op de eigen kracht van mensen**

*Onderwijs.* Onderwijs moet mensen helpen hun eigen krachten te ontwikkelen en ze de kans geven die optimaal te gebruiken. Extra (taal-)onderwijs voor kinderen die beginnen met een achterstand omdat ze meertalig zijn hoort daarbij. D66 is er voor om ruimhartig taalonderwijs aan te bieden voor iedereen die dat wil, en tweede en derde kansen voor burgers die daar behoefte aan hebben door middel van volwassenenonderwijs, opleidingen

en permanente educatie. Uiteraard onder de gebruikelijke voorwaarden van nut en noodzaak en goede controle op effectieve en efficiënte inzet van de middelen.

### **Streef naar duurzame en harmonieuze ontwikkeling**

*Participatie.* Ook hier gelden de algemene principes. D66 is voor lokale voorzieningen die mensen helpen hun eigen kracht te ontwikkelen, maar alleen als die in een duidelijke behoefte voorzien die door niemand anders kan worden vervuld. Ook op lokaal niveau moet de ambitie van de overheid beperkt zijn tot wat aantoonbaar mogelijk is. Algemeen beleid verdient altijd de voorkeur boven groepsbeleid.

### **Verantwoording:**

Deze factsheet is in opdracht van het Kenniscentrum van D66 samengesteld door H el ene Steenhoff, [hsteenhoff@telfort.nl](mailto:hsteenhoff@telfort.nl) (m.m.v. Frans Verhagen)

Voor verdere vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met [j.froling@d66.nl](mailto:j.froling@d66.nl)